

Прегледни рад

UDK: 37.034.316.42-053.3/.6

DOI: <https://doi.org/10.7251/FLZB2501187B>

Вредносни систем младих у светлу глобализацијских промена – перцепција истраживача

**Жана Бојовић♦, Данијела Василијевић,
Данијела Судзиловски**

Универзитет у Крагујевцу,

Педагошки факултет у Ужицу

САЖЕТАК: У раду је анализирана научна продукција радова научних часописа друштвено-хуманистичког поља у Републици Србији и Републици Српској са циљем утврђивања заступљености публикованих научних радова који третирају проблем стабилности и променљивости вредносног система. Узорак је обухватио научне часописе високо категорисане од стране ресорних министарстава и индексиране у српском цитатном индексу. Из укупног броја анализираних научних радова, објављених у периоду од 2014. до 2024. године издвојени радови су разматрани са квантитативног и квалитативног аспекта. Квантитативна анализа је усмерена ка идентификацији фреквенције публикованих радова који се баве системом вредности деце и младих док

♦ bojovic.zana.ue@gmail.com

квалитативна анализа треба да да оквир критичког сагледавања актуелних тенденција и размишљања истраживача о вредносном систему на свим узрасним нивоима (основна школа, средња школа, високо образовање). Резултати истраживања указују на оскудан број публикованих радова који се баве вредносним системом младих као и велику разуђеност вредносних елемената. Са једне стране имамо, још увек, значајно преферирање универзалних вредности у којима доминирају вредности везане за породицу, срећу, слободу, искрено пријатељство, док са друге стране, забрињава све израженија тенденција пораста преферирања хедонистичко-материјалистичког начина живота (удобан и узбудљив живот, задовољство...) и занемаривања друштвених вредности (мир у свету, једнакост, национална безбедност, самопоштовање...). Променљивост и турбулентност друштвених околности прописује и намеће матрицу друштвено прихватљивог вредносног система који за последицу има нестабилну и неуједначену структуру вредносног система што резултира слабијим интересом истраживача те је вредносни систем младих, последњих десет година, постао периферна тема за истраживање. Перцепција истраживача о вредносној структури младих може обезбедити значајну подршку у раду свима који раде са младим људима.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: научни радови, научна продукција, заступљеност, друштвено-хуманистичко поље, глобализација.

Увод

У првим деценијама 21. века, налазимо се на раскрсници разноврсних концепција, парадигми и схватања различитих наука, у оквиру којих њихови заговорници покушавају да своју концепцију уздигну до нивоа универзалне прихватљивости за све науке а све у контексту глобализацијских процеса савременог доба. Педагогија 21. века се нашла у времену де-

хуманизујућег деловања глобализације, како на човека као појединца тако и на друштвену заједницу, чиме се уобличава захтев педагогије као науке да свој предмет изучавања још снажније одреди и усмери ка целовитој усредсређености на човека, односно на прави смисао, значај, правац и садржај васпитања савременог човека. Савремено друштво обилује интензивним и континуираним социоекономским и техничко-технолошким променама које препознајемо кроз низ трансформација које се дешавају у свакој области живота и рада. Наравно, промене нису заобишле ни вредносни систем појединца. Напротив, можемо с правом рећи да вредносни систем „трпи“ страховите ударце у виду бројних, разноврсних информација којима се тежи променити став, однос и разумевање одређених појава што за последицу има нестајање вредности, доминантних у одређеној епохи развоја друштвене заједнице до појаве нових вредности карактеристичних за савремено доба (нормативни конзумеризам, хедонизам, егоизам...) (Анђелковић, Н. 2017.) Трансформација (или губитак) постојећих вриједности може обезбедити напредак друштва и развој људског бића, иницирајући настанак нових вредносних парадигми. Истовремено, може бити и камен спотицања у даљем развоју човечанства што неретко доводи до контрадикторности у интензитету мењања потреба и интереса вредносног система припадника једног друштва а нарочито структуре вредносног система младих што се углавном, поистовећује са генерацијским променама. Одређење односа глобализације и важећих система вредности чини суштину њиховог међусобног утицаја на функционисање младог човека којег препознајемо као последицу деловања политичких, културних, друштвених и економских фактора (Giddens, 2007).

Има мишљења да је у условима глобализације универзални систем вредности прилично урушен, да глобализација има своје лице и наличје у којем кулминира систем (не)вредности којег препознајемо по површности, дерегулацији свих односа у друштву, форсирању конзумеризма, величању бизарности, придавању важности квантитету, релативизацији и

банализацији круцијалних проблема савременог доба (Вукадиновић, 2012; Баева, 2007; Трнинић, 2022). Долази до дихотомије где са једне стране имамо традиционалне вредности чији утицај на вредносни систем појединца убрзано слаби, док са друге стране, јача утицај глобализацијских вредности. Кроз вредносни систем појединца (без обзира да ли се ради о припадницима млађе или старије популације) „прелама“ се велики број вредности од којих су неке у потпуној супротности са раније прихваћеним вредностима што захтева континуирано балансирање између традиционалних и глобализацијских вредности. У прилог томе говоре истраживања о утицају глобализације на функционисање појединца са становишта очувања идентитета. Интегрисање сопственог идентитета и већ усвојеног система вредности са идентитетом глобалне културе и прокламованих глобализацијских вредности неминовно води ка појави „двокултурног идентитета“ (Arnett, 2002: 782; Pilkington, Johnson, 2005). Последица двојног идентитета код младе популације јесте пораст конфузије у разумевању сопственог идентитета што је значајно присутно у незападним културама (Segall, Lonner, & Berry, 1998) а конституише се „у односу са другима и резултат су тог односа“ (Божиловић, 2007: 126). Неоспорно је да глобализација собом уноси велике промене у вредносни систем и културни идентитет младих (Коренчић и Шајковић, 2002). Чињеница да се млади људи, због отворености према свему што је ново и другачије, сматрају метафором трансформације друштва, подразумева да морамо имати увид у разлоге, факторе и изворе који узрокују промене у вредносном систему. Један од начина стицања увида о структури вредносног система младих јесу научна истраживања из области друштвено-хуманистичких наука чији резултати могу дати смернице даљег васпитног деловања. Фокус рада усмерили смо ка интердисциплинарним публикованим научним радовима научних радника који су се бавили вредностима и вредносним оријентацијама младих без обзира на примењене методолошке поступке. Намера аутора је била усмерена искључиво ка идентификацији теме научног рада. У бројним научним радовима се пробле-

матизује питање односа универзалних и специфичних (националних, културних, верских) вредности, однос између религијских (гледништа различитих религија) и лаичких вредности, односи међу људима, радни морал (Пантић, 1990; Antoci, 2020; Asayesh, & Bahramizadeh, 2011; Castiglione, Rampullo, & Licciardello, 2014; Parks-Leduc, Feldman, & Bardi, 2015; Fischer, & Poortinga, 2012).

Методологија истраживања

Вредности и вредносне оријентације, као и целокупан вредносни систем имају велику улогу у формирању ставова и уверења који регулишу целокупно понашање и деловање појединца. На прелазу између два миленијума дошло је до појаве „превредновања вредности“ што је довело до корених промена у вредносном систему савремених генерација и резултирало променом и реструктурирањем досадашњих друштвено прихваћених вредности које посматрамо као одређујуће оријентире човековог даљег развоја у датим условима (Баева, 2007). Тиме је постављен императив континуираног праћења у структури вредносног система младих.

Као један од начина промишљања и увиђања промена у преферирању вредности и вредносних оријентација младих јесу интердисциплинарна истраживања научних радника друштвено-хуманистичког поља што је и усмерило дефинисање проблема истраживања који гласи: у којој мери су заступљени публиковани научни радови који се баве вредностима, вредносним оријентацијама и системом вредности као и актуелне тенденције у структури вредносног система младих? Евидентно је да је вредносна матрица сваког човека подложна како спољашњим тако и унутрашњим континуираним преиспитивањима, тумачењима и на крају, изменама. У том контексту је циљ истраживања усмерен ка научној продукцији научних радника друштвено-хуманистичког усмерења у правцу научног доприноса разумевања и тумачења структуре и преференције вредности и вредносних

оријентација младих људи без обзира на узраст, професионално или животно опредељење.

Задаци истраживања

У складу са дефинисаним циљем и проблемом истраживања операционализовани су следећи истраживачки задаци:

1. Идентификовати број публикованих научних радова о вредносном систему младих у периоду од 2014. до 2024. године у српском цитатном индексу (SCIndeks) у Републици Србији;
2. Идентификовати број публикованих научних радова о вредносном систему младих у периоду од 2014. до 2024. године у српском цитатном индексу (SCIndeks) у Републици Српској;
3. Квалитативна анализа идентификованих научних радова у смислу актуелних преференција вредносних оријентација и структури систему вредности младих.

У раду је коришћена метода анализе садржаја у којој је јединица анализе био наслов научног рада који указује да се садржајно односи на проблематику вредносног система младих на свим узрасним нивоима. Узорак је обухватио публиковане научне часописе друштвено-хуманистичког поља, категорисане и индексирани у српском цитатном индексу од стране ресорних министарстава Републике Србије и Републике Српске у периоду од 2014. до 2024. године. Обухваћена је научна продукција која броји 3050 научних радова у оквиру 10 научних часописа (Иновације у настави; Социолошки преглед; Настава и васпитање; Баштина; Андрагошке студије; Синеза; Ноема; Наша Школа; Нова Школа; Радови). Независна варијабла су публиковани научни радови док су зависне варијабле вредносне оријентације у садржају научног рада.

Резултати истраживања и дискусија

Добијени параметри о фреквенцији научних радова који се баве системом вредности су подељени у три целине сходно задацима истраживања. Свака целина показује одређени степен аутономије, али у исто време можемо да их посматрамо као засебне целине. Процењујући их истовремено као део целине или појединачно, постаје јасно да су саставни део свеобухватног сазнања о актуелним тенденцијама истраживања о вредносном систему младих, потврђујући потребу за континуираним побољшањем квантитета и квалитета научних радова.

Анализа научних часописа у Републици Србији и Републици Српској је обухватила часописе који имају интердисциплинарни приступ различитим друштвеним проблемима и обухватају разноврсне васпитно-образовне нивое. Обухваћени су радови објављени у последњих 10 година (2014-2024). Након реализованог истраживања и анализе садржаја научних часописа утврђен је укупан број објављених радова у наведеном временском периоду а потом су идентификовани научни радови (како теоријски тако и истраживачки) који се односе на вредносни систем младих. У целини гледани, добијени налази су обесхрабрујући јер су резултати показали прилично оскудан број научних радова који се баве структуром и квалитетом вредносног система младих.

У оквиру првог истраживачког задатка анализирани су научни часописи који припадају друштвено-хуманистичкој области, високо категорисани од стране Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије. Анализирано је пет научних часописа и утврђено је да је у протеклих 10 година укупно објављено 2284 рада од чега је идентификовано свега 10 (десет) радова који се баве структуром вредносног система младих. Највише публикованих научних радова, који се односе на вредности, вредносне оријентације и систем вредности на свим узрасним нивоима, је пронађено у часопису „Социолошки преглед“ (4 рада) и „Настава и испитање“ (3 рада) (Табела 1).

Табела 1.

*Публиковани научни радови о вредносном систему младих у
Рейублици Србији*

Научни часописи	Временски обухват	Свеобухват публикованих научних радова	Идентификован број научних радова о вредностима, вредносним оријентацијама, систему вредности
Иновације у настави	2014-2024	469	1 рад: (2017/4)
Социолошки преглед	2014-2024	496	4 рада: (2022/3; 2019/3; 2019/1; 2014/1)
Настава и васпитање	2014-2024	350	3 рада: (2023/2; 2018/1; 2016/3)
Баштина	2014-2024	786	1 рад: (2017/42)
Андрагошке студије	2013-2023	183	1 рад: (2013/1)
Укупно:		2284	10 радова ¹

Резултати су веома оскудни и обесхрабрујући упркос великом броју научних радова публикованих у протеклих 10 (десет) година. Намеће се питање шта је разлог незаинтересованости научних радника да истражују вредносне оријентације и систем вредности популације без обзира о којем узрасту је реч. Евидентно је да је карактеристика савременог доба управо пораст вредности знања, образовања и информација. Тачно је да ниво квалитета знања представља значајан фактор у развоју личности и побољшању стандарда живота. Ипак не треба пренебрегнути чињеницу да се млади људи, кроз процес стицања знања, упознају и са вредностима културе и најновијих научних достигнућа до којих је дошла људска цивилизација у оквиру којих су неке вредности добиле статус универзалности (слобода, једнакост, равноправност...) (Баева, 2007). Иако васпитање и образовање јесу суштинска обележја формирања младог човека, стиче се утисак да научни радници своја научна интересовања знатно више усмеравају ка образовању, стицању знања и образовним политикама док су васпитне вредности и васпитни проблеми маргинализовани.

¹ Идентификовани научни радови се налазе у попису литературе.

Други истраживачки задатак је усмерен на утврђивање бројности публикованих научних радова у пет (5) научних часописа категорисаних према одредбама које је дало Министарство за научнотехнолошки развој и високо образовање Републике Српске. У оквиру анализираних часописа је побројано укупно 766 научних радова. Након тога смо утврдили фреквентност научних радова који се баве вредносним системом младих. У оквиру обухвата анализираних наслова научних радова није пронађен нити један научни рад чији наслов упућује на садржај који се бави вредносним оријентацијама и системом вредности младих на било којем узрасту односно образовном нивоу (Табела 2).

Табела 2.

Публиковани научни радови о вредносном систему младих у Републици Српској

Научни часописи	Временски обухват	Свеобухват публикованих научних радова	Идентификован број научних радова о вредностима, вредносним оријентацијама, систему вредности
Синеза	2020-2024*	80	/
Ноема	2017-2024**	154	/
Наша школа	2014-2023	141	/
Нова школа	2014-2023	166	/
Радови	2014-2023	225	/
Укупно:		766	0 (нула)

*Часопис Синеза је раније носио назив Радови чији радови нису доступни у електронском формату.

**Публиковани радови часописа Ноема, пре 2017. године нису доступни у електронском формату.

Као и у научним радовима у анализираним часописима у Републици Србији, фокус истраживача у Републици Српској је окренут ка образовању, односно стицању знања и развоју способности док су васпитни аспекти стављени

у други план, бар на основу увида у резултате анализе садржаја часописа у нашем истраживању. Тиме указујемо на потребу оснаживања интереса истраживача да се баве и овом проблематиком.

Трећи истраживачки задатак се односио на квалитативну анализу идентификованих научних радова са циљем утврђивања актуелних промишљања о вредносном систему младих. Реална очекивања истраживачког тима су била усмерена ка добијању валидних закључака о систему вредности у анализираним научним радовима. Међутим, мали број идентификованих теоријских и истраживачких радова односно закључних разматрања, није довољно репрезентативан како би се извршила евалуација добијених резултата и на основу тога поставио референтни оквир структуре вредносног система младих у времену у којем живимо.

Оно што је могуће конкретизовати јесу закључна разматрања идентификованих научних радова, публикованих само у Републици Србији која показују следеће вредносне оријентације:

- усмереност ка достизању и очувању добробити особа из свог окружења, високо изражену вредност универзализма, бригу за добробит човечанства уопште и очувању животне средине, потребу за аутономијом и креативношћу (Марушић-Јаблановић, 2016);
- Релативно високо преферирање универзалних људских вредности (породица, слобода, срећа, мир у свету, једнакост) уз тенденцију пораста степена пожељности хедонистичко-материјалистичких вредности (задовољство, комфоран живот... (Бојовић, 2017);
- Преферирање вредности везаних како за личне циљеве (пријатељство, самосталност, партнерска љубав и самоактуализација или могућност испољавања властитих способности) тако и за друштвене циљеве (борба против криминала и корупције, запосленост, животни стандард,

социјална права везана за бесплатно образовање, здравствену заштиту, развој науке и културе (Кузмановић, Петровић, 2013);

- Пораст утилитаристичке оријентације и пад алтруизма што указује на потребу изналажења механизма који би алтруистичку вредносну оријентацију побољшали или макар одржали на друштвено-прихватљивом нивоу (Радовановић и сар. 2017);
- Разматрање изазовног и стално актуелног питања дефинисања садржаја циљева, њиховог вредносног и идеолошког оквира, посебно укључивања наставника у дискусију о циљевима и развијања свести о њиховој важности (Пешикан, Лаловић 2018);
- Вредновање човекољубља, постигнућа, самоусмерења, универзализма, што говори у прилог „перспективе здравих вредности“ чак и у неповољном друштвеном окружењу (Радовић и сар. 2019);
- Различити циљеви унутар група индивидуалних и друштвених вредносних оријентација јесу значајни предиктори унутрашњег локуса контроле код студената. Учење, кооперативни дух, поштовање других и помагање су друштвене вредносне оријентације које значајно предвиђају локус контроле код студената (Сакач, Марић 2019);
- нешто уопштеније истраживање вредносних оријентације је обухватило простор бивше Југославије (Бешић, 2014);
- најважније вредности за будуће наставнике музичке културе јесу друштвене вредности, вредности слободе, каријерне вредности, интелектуалне вредности, као и вредност части у човечанству, док су најмање важне вредности духовне и романтичне природе (Челик, 2023).

Закључак

Вредносни систем младих је комплексан и вишедимензионалан процес који се развија током целог живота а резултат је одговора младих на модернизацију и изазове савременог доба који обухвата све сфере живота и рада човека. У процесу осавремењавања васпитно-образовног система Србије, све образовне реформе, базиране су на уважавању савремених приступа настави, у којима препознајемо смернице деловања утемељене на интеграцији задатих модела, уз императив очувања и одрживости елемената васпитно-образовног система заснованог на општим, универзалним, националним и идентитетским вредностима. Највећи утицај, свакако, имају васпитно-образовне институције, почев од предшколских до високошколских установа у оквиру којих значајно место заузимају васпитачи, учитељи, наставници...

Један вид стицања увида у ток, структуру и тенденције мењања вредносног система младих јесу интердисциплинарни научни радови (теоријски и истраживачки) из сродних наука. За потребе овог рада обухваћена је продукција научних радова у претходних 10 (десет) година (од 2013/2014. год. до 2024. год.) у Републици Србији и Републици Српској. Напомињемо, закључно са 2023. годином, су идентификовани научни радови док у 2024. години није идентификован ниједан научни рад у анализираним научним часописима. Након квантитативне и квалитативне анализе научних и публикованих радова у наведеном временском оквиру, утврдили смо:

- да је заинтересованост научних радника за теоријска и емпиријска промишљања о вредносном систему младих на свим узрасним нивоима изузетно слаба. У прилог томе говори мали број публикованих радова у односу на укупан број објављених у периоду од 2014. до 2024. У Републици Србији, од 2284 објављена рада свега 10 радова се бави системом вредности, док у Републици Српској, од укупно 766 радова није идентификован ниједан рад. Претпостављамо

да је разлог амбивалентног односа према истраживањима вредносних оријентација управо несталност и променљивост вредносног система што се показало и кроз историју развоја човечанства што, опет није разлог, да не истражујемо структурне промене вредносног система и последице које имају за развој појединца и друштва у целини. Свакако, утицај научно-технолошког развоја (вештачка интелигенција, дигитално окружење, утицај медија, интернет...) има значајну улогу у модификацији вредносног система младих што може бити предмет неког другог истраживања.

- Иако се ради о оскудном броју идентификованих радова укупна квалитативна анализа научних радова је показала да млади људи, још увек, преферирају универзалне вредности у којима доминирају вредности везане за породицу, срећу, слободу, искрено пријатељство, једнакост, правду, поштење...;
- Забрињава све израженија тенденција пораста степена преферирања вредности које се налазе у домену хедонистичко-материјалистичког начина живота (удобан и узбудљив живот, задовољство у материјалном смислу...), пораст утилитаристичке оријентације и пад алтруизма; све присутније занемаривање и незаинтересованост за друштвене вредности (мир у свету, једнакост, национална безбедност...), али и личне (одговорност, самопоштовање...).

Разумевање и артикулација структуре вредносног система младих у светлу глобализацијских вредности (глобална умреженост, виртуелна стварност дигитална колонизација генетичка технологија, (Cifrić, 2000), развој глобалне конкуренције, ширење тржишта, интернационалне сарадње и сусрет различитих култура (Јекнић, 2006), које су, у неким сегментима,

антагонистичке у односу на општеприхваћене вредности нашег поднебља (породица, пријатељи, поверење, самосталност, критички став, слобода, патриотизам...) (Мрњаус, 2008), треба да буду предмет истраживања научних радова како би се оснаживале друштвено пожељне вредности (људско достојанство и људска права, културне разноликости, правда и правичност, једнакост, поштовање, одговорност) (Савет Европе, 2023). Очувањем и одрживошћу универзалних вредности у структури вредности младих можемо превентивно деловати и предупредити појаву супротних, непожељних вредности. Управо снажан притисак различитих глобалистичких утицаја који проналазе начине да се имплементирају у свакодневни живот младих људи треба да подстакне истраживачки рад научних радника на пољу публикованих научних радова како би се уочиле тенденције и правци имплементирања новонасталих вредности и вредносних оријентација а потом понудила правовремена и ефикасна решења као вид подршке у раду са младим људима нарочито у области васпитања и образовања.

Литература

- Анђелковић, Н. (2017). Глобално и глокално у српском образовању. (Ур.) У. Шуваковић, В. Чоловић, О. Марковић-Савић. Глобализација и глокализација. Међународни тематски зборник. Београд: Српско социолошко друштво, Косовска Митровица: Филозофски факултет, Београд: Институт за политичке студије., стр. 40-52.
- Antoci, D. (2020). Value Orientations of Adolescents and Youth: Review and Current Situation. *Homo et Societas*, 5, 150-162, DOI:10.4467/25436104HS.20.011.13244150-162.
- Arnett, J. J. (2002). The Psychology of Globalization. *American Psychologist*, *American Psychological Association*, Vol. 57, No. 10, 774 – 783 DOI: 10.1037//0003-066X.57.10.774.
- Asayesh, M. H., & Bahramizadeh, H. (2011). Examination of personal values system and its changes among young people. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 1390–1394.
- Baeva, L. V. (2007). Sistem vrijednosti omladine „epohe promjena “: ruski pogled. *Socioloska luča*: Niksic: Filozofski fakultet, Studijski program za sociologiju, Društvo sociologa Crne Gore. Godina I broj, (1/2), 67-81.
- Бешић, М. (2014). Вредносне оријентације у бившој Југославији. Социолошки преглед, vol. XLVIII, no. 1, стр. 17–40.
- Војовић, Ж. Р. (2017). Terminalne вредности - животни циљеви - перспектива студената будућих учитеља и васпитача. *Inovacije u nastavi - časopis za savremenu nastavu*, 30(4), 35-48. <https://doi.org/10.5937/inovacije1704035B>
- Божиловић, Н. (2007). Култура и идентитети на Балкану. Ниш: Филозофски факултет, Центар за социолошка истраживања.
- Castiglione, C., Rampullo, A., & Licciardello, O. (2014). High school students' value system. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 141, 1330-1334.
- Џелик, С. (2023). Вредности будућих наставника музичке културе у Турској. *Nastava i vaspitanje*, 72(2), 253-275. <https://doi.org/10.5937/nasvas2302253C>
- Џифрић, И. (2000), *Moderno društvo i svjetski etos*. Zagreb: Biblioteka časopisa “Socijalna ekologija”.

- Đorđević, R. D. (2017). Patriotizam kao vid narodnog osećanja i nacionalnog identiteta naroda. *Baština*, 42, 295-307.
- Fischer, R., & Poortinga, Y. H. (2012). Are cultural values the same as the values of individuals? An examination of similarities in personal, social and cultural value structures. *International Journal of Cross Cultural Management*, 12(2), 157-170. <https://doi.org/10.1177/1470595812439867>
- Giddens, A. (2007). *Sociologija*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Jeknić, R. (2006). Individualističke i kolektivističke kulture u kontekstu globalizacije: Hofstedeov model i njegova kritika. *Revija za sociologiju*, 37 (3-4), 205-225. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/13219>
- Korenčić, K. & Šajković, A. (2002). Stavovi prema globalizaciji: primjer studenata Veterinarskog I Šumarskog fakulteta u Zagrebu, *Društvena istraživanja*, god.. 11, br. 2-3 (58-59), str. 453-468, Institut društvenih znanosti: Zagreb.
- Kuzmanović, B., & Petrović, N. (2013). Lični i društveni ciljevi studenata u kontekstu njihovog profesionalnog usmerenja. *Andragoške studije*, 1, 49-72.
- Parks-Leduc, L., Feldman, G., & Bardi, A. (2015). Personality Traits and Personal Values: A Meta-Analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 19(1), 3-29. <https://doi.org/10.1177/1088868314538548>
- Marušić Jablanović, M. V. (2016). Motivi profesionalnog izbora i vrednosni prioriteti budućih vaspitača i učitelja. *Nastava i vaspitanje*, 65(3), 525-540. <https://doi.org/10.5937/nasvas1603525M>
- Pantić, D.J. (1990) *Promene vrednosnih orijentacija mladih u Srbiji*. Beograd: Institut društvenih nauka - Centar za politikološka istraživanja i javno mnjenje
- Pešikan, A. Ž., & Lalović, Z. N. (2018). Razvoj kompetencija, osobina ličnosti i vrednosti učenika u današnjoj osnovnoj školi. *Nastava i vaspitanje*, 67(1), 55-74. <https://doi.org/10.5937/nasvas1801055P>
- Pilkington, H. & Johnson, R. (2005). Peripheral Youth-Relations of identity and Power in Global/Local Context. *European Journal of Cultural Studies*, 6(3), 259-283
- Radovanović, I. D., Spasić, D. V., & Radovanović, D. M. (2022). Promene u vrednosnim orijentacijama adolescenata u periodu 1972-2018. godine. *Sociološki pregled*, 56(3), 929-953. <https://doi.org/10.5937/socpreg56-39829>

- Radović, O. B., Stanojević, D. Z., & Tošković, O. M. (2019). Vrednosti i subjektivna dobrobit u kontekstu tranzicije - podaci iz Srbije. *Sociološki pregled*, 53(3), 908-942. <https://doi.org/10.5937/socpreg53-21692>
- Sakač, M. D., & Marić, M. R. (2019). Vrednosni sistem i lokus kontrole kod studenata. *Sociološki pregled*, 53(1), 136-159. <https://doi.org/10.5937/socpreg53-16503>
- Savet Evrope (2023). Reference Framework of Competences For Democratic Culture-Guidance document for higher education. Strazbur: Council of Europe, Education Department.
- Segall, M. H., Lonner, W. J., & Berry, J. W. (1998). Cross-cultural psychology as a scholarly discipline: On the flowering of culture in behavioral research. *American Psychologist*, 53, 1101-1110.
- Trninić, I. (2022). Poremećen sistem vrijednosti kod mladih kroz prizmu nasilja. *Zbornik radova nauka i društvo*, Vol. 1 No. 1 (2022), 321-329.

The value system of youth in light of globalization changes – perception of researchers

**Žana Bojović, Danijela Vasiljević,
Danijela Sudžilovski**

University of Kragujevac, Faculty of Education in Užice

ABSTRACT: This paper analyzes the scientific output of journal articles in the field of social sciences and humanities in the Republic of Serbia and the Republic of Srpska, with the aim of determining the extent to which published research addresses the stability and variability of value systems. The sample included high-ranking academic journals, as categorized by relevant ministries and indexed in the Serbian Citation Index. From the total number of analyzed scientific papers published between 2014 and 2024, selected articles were examined from both quantitative and qualitative perspectives. The quantitative analysis focused on identifying the frequency of papers dealing with the value systems of children and youth. The qualitative analysis aimed to provide a framework for critically examining current trends and researchers' perspectives on value systems at all educational levels (primary, secondary, and higher education). The research findings point to a limited number of published papers addressing youth value systems and a significant diversity in value ele-

ments. On the one hand, there remains a strong preference for universal values, primarily those related to family, happiness, freedom, and sincere friendship. On the other hand, there is a growing trend toward a hedonistic-materialistic lifestyle (comfortable and exciting life, pleasure, etc.) and a neglect of social values (world peace, equality, national security, self-respect, etc.). The volatility and turbulence of societal circumstances impose a framework of socially acceptable value systems, resulting in an unstable and uneven structure, which in turn leads to reduced interest among researchers. As a result, youth value systems have become a peripheral research topic over the past decade. However, researchers' insights into the value structures of youth can provide significant support for all those working with young people.

KEYWORDS: scientific papers, academic production, representation, social sciences and humanities, globalization.